

людина сім'я. Як свідчать перекази, довго жити там не довелося – сім'я потерпала від бешкетування злих духів. Чи запрошували священика освятити житло – невідомо. Де поділася хата, котра так і не дочекалася нареченої – теж невідомо. А Забілін хутір ще довго називали Савищиною або Савицьким.

Сам В.Забіла, позбувшись маєтку, доживав віку у сестри Олени в Борзні. На його похорон зійшлися майже всі колишні кріпаки. Могила поета за радянських часів загубилася – тоді нічого святого не залишалось, але є підстави вважати, що його прах похований або на цвинтарі Різдвяної церкви, де був завод "Квадр" і яка зараз реставрується, або на кладовищі, де хоронили померлих парафіян Різдвяної церкви. Бо саме до цієї парафії належав Забілін хутір. Саме до неї належить нині с.Забілівщина, де нема навіть власної сільради.

Література

1. Деко О. Солов'ї співають на світанні. – К., 1988.
2. Франко І. До біографії та характеристики Віктора Забіли // Франко І. Літературно-критичні статті. – Т. XVII. – К., 1955.
3. Франко І. Поезії Віктора Забіли // Франко І. Літературно-критичні статті. – Т. XVII. – К., 1955.

О.В.Забарний

Вивчення творчості Віктора Забіли у школі

На жаль, сучасна програма з української літератури надзвичайно мало годин відводить на вивчення творчості українських поетів-романтиків. І якщо твори Петра Гулака-Артемівського, Євгена Гребінки, Степана Руданського вивчалися у середній ланці шкільної літературної освіти, то поезії Віктора Забіли залишилися поза увагою методистів ось уже більше як два десятиліття. У новій програмі з української літератури для 12-річної школи передбачено вивчення у дев'ятому класі теми "Література українського романтизму", на яку відводиться дві навчальні години. Це, безперечно, замало. Адже необхідно учням пояснити ідейно-художні особливості романтизму, його витоки, зв'язок з національним рухом, а також познайомитися із найбільш яскравими представниками цього естетичного напрямку в українській поезії: П.Гулаком-Артемівським, Є.Гребінкою, В.Забілою, М.Костомаровим, М.Петренком, М.Шашкевичем. Зрозуміло, що такий великий об'єм навчального матеріалу вимагає нетрадиційних підходів до проведення уроку. На мою думку, не варто роз'єднувати ці дві

години на окремі уроки, а доцільно провести спарений урок. Це дасть змогу вдатися до проведення такої форми роботи на уроці, як "усний журнал". Дев'ятикласники психологічно й інтелектуально готові до проведення такого уроку. Клас ділиться на кілька груп: "групу літературних критиків", "групу літературних дослідників" (їх буде декілька), "групу мистецтвознавців". Якщо учитель-словесник у класі має мультимедійну апаратуру, то доцільно створити ще і "групу технічного забезпечення". А далі структура уроку матиме такий вигляд: після проведення організаційної частини та мотивації навчальної діяльності учитель надає слово "літературним критикам", які роблять короткі повідомлення про романтизм як творчий метод; про найбільш видатних представників світової літератури (оглядово); про ідейно-тематичні особливості українського романтизму. Цей матеріал можна дібрати зі статті М.Т.Яценка "Українська романтична поезія 20–60-х років XIX століття" [1]. Це має зайняти до 15 хвилин часу уроку. Саме стільки доцільно відвести на першу сторінку "усного журналу". А далі до роботи стають "літературні дослідники". Кожна з груп готує окрему сторінку усного журналу: "П.Гулак-Артемівський", "Є.Гребінка", "В.Забіла", М.Костомаров", "М.Петренко", "М.Шашкевич". Тривалість кожного повідомлення до 10 хвилин. Якщо дотриматися такого хронометражу, то учитель матиме для підведення підсумків уроку, оцінювання і коментування домашнього завдання 7–10 хвилин. Ще 7 хвилин уроку ми віддаємо "мистецтвознавцям", які представлять два українські романи "Гуде вітер вельми в полі" В.Забіли та "Небо" М.Петренка. В часі цього буде достатньо, оскільки кожен романс звучить 3,5 хвилини. Отож, структура кожної літературної сторінки усного журналу буде такою: повідомлення про життєвий шлях поета, короткий огляд творчості, ознайомлення з одним із творів поета (декламування, музичне виконання), стислий аналіз прочитаного. Значно підсилить усну розповідь презентація творчості письменника через мультимедійну апаратуру, яку підготує група технічного забезпечення. Презентаційні матеріали будуть вміщувати в себе: портрет чи фотокартку письменника, хронологічну таблицю життя та творчості, видання книг різних років, ілюстративний матеріал. Романи на уроці бажано, щоб прозвучали наживо.

Отож, сторінка Віктора Забіли в усному журналі буде мати таке наповнення:

Перший учень ознайомлює присутніх із біографією письменника. На дошці (або ж екрані) вміщено портрет поета і цитата з Івана Франка: "Він був одним з найздібніших й найталановитіших поетів дошевенківського періоду".

Віктор Михайлович Забіла народився 1808 року на хуторі Кукуріківщина під Борзною на Чернівщині в родині незаможного поміщика. З 1822 до 1825 року навчався в Гімназії вищих наук імені князя Безбородька в

м.Ніжині, яку не закінчив. Цього ж року вступає на службу у Київський драгунський полк. На час служби і припадають його перші проби пера. У 1831 році бере участь у військовому поході до Польщі. Отримавши військове звання поручика, В.Забіла у 1834 році виходить у відставку і повертається до рідного хутора. Саме тут його творчість і набуває розквіту...

Другий учень ("мистецтвознавець"). Велике значення у житті й літературній діяльності Віктора Забіли мали дружні зв'язки з композитором Михайлом Глінкою. У 1838 році Михайло Глінка приїхав на Україну з метою набрати співаків з місцевих хорів для придворної капели. Тоді ж у маєтку В.Тарновського в селі Качанівка на Чернігівщині він знайомиться з Віктором Забілою. Між ними одразу встановлюються дружні стосунки. "У мене в оранжереї, – згадував М.Глінка – збиралися Маркович, П.Скоโรปадський, Забіла й Штернберг. З'явився Пелагін із скрипкою, Яків з контрабасом і віолончеліст; грали російських і українських пісень, грали в особах і вели дружні бесіди інколи до третьої і четвертої години після опівночі, аж нуда поривала ретельного хазяїна" [2]. На прохання друзів Забіла грав на кобзі, удаючи спілця-бандуриста, читав власні вірші. За словами Глінки, Забіла був "незвичайним майстром перевтілюватися..." Саме тоді М.Глінка і поклав на музику поезії В.Забіли "Не щебечи, соловейку" та "Гуде вітер вельми в полі", які повіз до Петербурга. Там ці романси набули великої популярності. Послухаємо один з них.

Звучить романс "Гуде вітер вельми в полі".

Під час розповіді мистецтвознавця на екрані можна демонструвати краєвиди Качанівки або світлини цієї садиби і парку з фотоальбому "Чернігівщина".

Третій учень ("літературознавець"). У Качанівці, в маєтку В.Тарновського, Віктор Забіла знайомиться і товаришує з приятелем Т.Шевченка художником Василем Штернбергом. У колі друзів під час зустрічей зароджується ідея видати збірку поезій Забіли під назвою "Співи крізь сльози". Це окрилює поета, надихає на нові твори.

Зустрівшись із Шевченком у Петербурзі після повернення з України, В.Штернберг прочитав йому вірші Забіли і проспівав йому кілька пісень. Шевченку вірші сподобалися, і він попрохав свого приятеля познайомити його з автором. У березні 1842 року Кобзар надсилає Забілі примірник окремого видання поеми "Гайдамаки" з надписом: "На заочне знайомство" [3].

Так розпочалася їхня дружба. У 1843 році, під час своєї першої подорожі на Україну, Шевченко завітав на хутір Кукуріківщину до Забіли. З того часу він часто відвідував автора чудових українських пісень, які співали по всій Україні. Вони разом мандрували Чернігівщиною, відвідуючи Тарновських, Галагана, Білозерських. Шевченко любив Забілу не тільки як обдарованого поета, приваблював він його своїми людськими якостями – веселою вдачею, проникливим розумом, чуйним ставленням до простого

люду. У 1847 році, незадовго до арешту, Т.Шевченко на знак сердечної дружби подарував Забілі свого кашкета і вишиту сестрою Яриною сорочку. Зовнішність В.Забіли описав Шевченко у повісті "Капітанша": "Приятель мой не отличался изящными манерами и привлекательной наружностью, но в его смуглом, изрытом оспою лице было столько веселого простодушия, что нельзя было смотреть на него без удовольствия" [3].

Протягом усього життя проніс Забіла глибоку повагу і любов до великого Кобзаря, він проводжав Шевченка і в останню путь, коли Тарасову домовину перевозили з Петербурга до Канева.

Перший учень ("біограф"). Останні роки свого життя, коли не стало Шевченка, Забіла порівнював із неволею. Помер В.Забіла 20 листопада 1869 року. За труною поета йшло багато селян. "Всі вони, плакали за ним, мов за рідним: таким він був до них добрий та ласкавий..." [2].

Завчасно підготовлений учень читає поезію "Соловей".

Третій учень ("літературознавець"). Перу Віктора Забіли належить близько сорока ліричних і гумористичних віршів. У ліричних творах, пройнятих глибокою щирістю, звучать мотиви нещасливого кохання, глибокого смутку, ноти розпачу, зневір'я. Герой Забіли незадоволений життям і своєю самотністю у світі. Ось і в щойно прочитаному вірші виразно відчутні настрої смутку, тяжкої журби. У народній творчості солов'їний спів завжди асоціюється з настроями щастя, радощів. А ліричному герою поезії В.Забіли солов'їний спів нагадує про безталання. Поет говорить:

А я бідний, безталанний,
Без пари, без хати.
Не досталось мені в світі
Весело співати [4].

Соціальною загостреністю сповнені поезії В.Забіли "Сирота", "Зовсім світ перевернувся", у яких письменник стає на захист простого люду. У романтичному руслі написані його байки-гуморески "Будяк", "Остап і чорт", "Семенова кобила".

У поезії "Човен" автор порівнює себе з "човном без весельця", якого розбили хвилі під час бурі. Поезії В.Забіли безпосередньо пов'язані з народною творчістю, з піснею. Саме в пісні, яка завжди була для нього джерелом натхнення, черпав поет свої образи, саме завдяки їй збагачував він мову своїх поетичних творів.

За життя поета його твори майже не друкувалися, однак сучасникам вони були широко відомі, особливо його романи. Його вірші переписувалися. А вихід у Петербурзі в 1841 році альманаху "Ластівка" із вміщеними у ньому творами Забіли став помітним явищем у літературному житті тогочасної України.

Використання мультимедійного проектора дозволить унаочнити "сторінку Віктора Забіли" світлинами Борзни, Ніжинського університету (колиш-

ньої Гімназії вищих наук), пам'ятного знаку, встановленого на місці садиби поета у с.Забілівщина Борзнянського району.

У своєму заключному слові учитель має підвести учнів до висновку, що творчість поетів-романтиків відіграла помітну роль у процесі ставлення і розвитку нової української літератури. Романтична поезія високо піднесла роль поета як суб'єкта дійсності, звернулася до художнього дослідження народного життя, посилила критику існуючої дійсності.

Пропонуючи школярам удома вивчити одну із почутих на уроці поезії на пам'ять (за вибором), бо цю вимогу ставить навчальна програма, учителю доцільно запропонувати учням написати твір-роздум "Мандруючи сторінками усного журналу" або "У світлиці української поезії".

Безперечно, пропонована нами структура проведення уроку з даної теми носить рекомендаційний характер і не позбавляє вчителя права на власну творчість. Головна мета, яку ми ставимо перед даним уроком, – вирвати із тенет забуття поетичну спадщину Віктора Забіли і його духовних побратимів, виховати у школярів шанобливе ставлення до засад народної моралі і етики.

Література

1. Українські поети-романтики: Поет. твори / Упоряд. і приміт. М.А.Гончарука: Вст. ст. М.Г.Яценка. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 5–36.
2. Деркач Борис. В річці народної поезії // Гулак-Артемівський П.П., Боровиковським Л.І., Забіла В.М., Петренко М.М. Вибране. Вірші, балади, байки. – К.: Веселка, 1980. – С. 15.
3. Федорук Олесь. Куліш та його оточення: Робочий зошит. – К., 2007. – 80 с.
4. Антологія української поезії: В 6 т. – Т. 2. / Упорядники: М.Грицай, Н.Жук, П.Сіренко. – К.: Дніпро, 1984. – С. 99.
5. Українська література. 5–12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів – К.: Перун, 2005. – 200 с.